

УДК 373.2:159.922.7

П 863

Рекомендовано до друку вченою радою
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
(Протокол № 2 від 17.10.2022 р.)

Редакційна колегія:

Курінна С. М. – доктор педагогічних наук, професор (головний редактор);

Алско О.А. – кандидат педагогічних наук, доцент (заступник головного редактора);

Панасенко Е. А. – доктор педагогічних наук, професор;

Коношенко С.В. – доктор педагогічних наук, професор.

Рецензенти:

Роганова Марина Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методик дошкільної освіти КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»;

Гаврилова Людмила Гаврилівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

П 863 Психолого-педагогічний і соціальний супровід дитинства в контексті сучасної парадигми освіти: Збірник доповідей Всеукраїнської науково-педагогічної конференції, (27 жовтня 2022 р., м. Дніпро). Дніпро: ДДПУ, 2022 р. 159 с.

ЗМІСТ

Напряом 1. Теоретико-методологічні проблеми психолого-педагогічного і соціального супроводу дитинства

Курінна С., Темнікова І.

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ.....7

Георгян Н., Привалова К.

ЕТНОГРАФІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ ЯК ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПРО НАРОДНУ МОРАЛЬ.....14

Грибоєдова Т., Хован Ю.

ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНОГО ГУМОРУ В ПРОЦЕСІ СПРИЙМАННЯ СУЧАСНОГО СОЦІУМУ ДОШКІЛЬНИКАМИ.....20

Дронова О., Пузанова Г.

ОБРАЗОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ26

Дронова О., Ткач О.

ПОНЯТТЯ «ХУДОЖНІЙ ОБРАЗ» У СТРУКТУРІ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ 5-6 РОКІВ: АНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД.....32

Іванчук С.

ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ39

Іванчук С., Стороженко В.

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ПРИРОДИ.44

Іванчук С., Шведова М.

ЛАНДШАФТОЗНАВСТВО ЯК ЗАСІБ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ50

Міхєєва О., Золотарьова Г.

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ПРОБЛЕМА НАУКОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДИСКУРСУ56

Панасенко Е.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЄВОЇ КРИЗИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА СТРАТЕГІЇ ЇХ ПОДОЛАННЯ.....61

Співак Л., Чайковська А.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ68

Шульга Т., Гаркуша А.

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНО-ПОЧУТТЄВОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....73

Напрямок 2. Досвід реалізації технологій психолого-педагогічного і соціального супроводу дитинства в освітньому просторі

Алеко О., Космик Д.

ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ STREAM-ОСВІТИ79

Біличенко Г., Петраковська Н.

ІГРОВА ВЗАЄМОДІЯ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ85

Бондаренко Н., Грибоєдова Т., Падалка Д.

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ІМІДЖУ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ РОБОТИ З БАТЬКАМИ91

Вознюк А.

ВИХІДНІ ПОЗИЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА ГРОМАДЯНСЬКЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА...97

Ендеберя І.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УВАГИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ.....103

Курінний Я., Кірічко А.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ДО ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ110

Курінний Я., Шахман В.

ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ 4-ГО РОКУ ЖИТТЯ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....115

Половіна О.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ АРТОСВІТИ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ.....120

Сидич Г.

МЕТОДИКА ВПРОВАДЖЕННЯ РАНКОВИХ ЗУСТРІЧЕЙ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ126

Напрямок 3. Підготовка фахівців у контексті парадигми психолого-педагогічного і соціального супроводу дитинства

Іванчук В.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ131

Кахіані Ю., Корнєєва О.

ТЕХНОЛОГІЯ ДИДАКТИЧНОГО ВЕБ-КВЕСТУ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ136

Кондратець І.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ЗДО В ПЛОЩИНІ ПЛАНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ РІЗНИХ ФОРМ
ВЗАЄМОДІЇ З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ В ГРУПАХ РАННЬОГО ВІКУ142

Трубник І., Стьопкіна А.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ В
УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ149

Відомості про авторів.....156

Олена ПОЛОВІНА

*кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри
дошкільної освіти факультету педагогічної освіти
Київського Університету імені Бориса Грінченка*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ АРТОСВІТИ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ

Постанова проблеми у загальному вигляді. Запити сучасних батьків до педагогів зумовлюють актуалізацію питання супроводу освіти дітей раннього віку. Особливістю *психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку* є «дешколяризація», розвиток дітей, а не цілеспрямована підготовка їх до школи на догоду нетерплячим батькам. Розвиток інтересу до пізнання, активності, допитливості дитини, її відкритості до співдіяльності та спілкування, ініціативності, готовності до експериментування, випробування себе – ось позиції, на яких має будуватися освітня взаємодія з дітьми раннього віку. У цьому контексті потенціал артосвіти – невичерпний.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Послугуючись вітчизняним досвідом (наукові розвідки О. Дронової, О. Іваненко, І. Кондратець, О. Половіної, В. Рагозіної, Р. Савченко, Н. Сиротич, Г. Сухорукової, Л. Шульги та ін.) [3, 4, 5] відзначаємо, що питання артосвіти дітей раннього віку належать до мало досліджуваних. Увага науковців звернена на розкриття питань педагогічного супроводу різних видів мистецько-творчої діяльності дітей дошкільного віку. У контексті наукових розвідок Т. Гурковської, Н. Гавриш, Л. Олійник [1, 2] та ін. щодо розвитку дітей раннього віку, виокремлюємо запити на дослідження можливостей реалізації творчого потенціалу дитини раннього віку під час елементарної мистецько-творчої діяльності та механізмів залюблення малюків у красу.

Виділення невіршених раніше задач загальної проблеми. Артосвіта дітей раннього віку має свою *специфіку*: *орієнтир на красу* та властивості звуку, кольору, матеріалу; результатом мистецько-творчої діяльності є *досвід маніпулятивних дій*, а не конкретний художній продукт; в основі художньо-продуктивної діяльності знаходяться *обстеження матеріалів* та їх властивостей; музична діяльність дітей раннього віку спрямована на *пробудження емоційного відгуку на музичні твори*, відповідної емоційної реакції на музику різного ладу (мажорного, мінорного) та темпоритму, формування основ ритмічних рухів у такт мелодії, елементарне музикування на шумових та перкусійних інструментах; театралізована діяльність включає *розвиток основ глядацької культури* – елементарне зосередження (фокус уваги) на театральних персонажах та емоційний відгук на інсценування, розвиток культури аплодування; *розвиток основ виконавської культури* – заохочення ряження, елементарних публічних виступів оплесками, похвалою тощо, розвиток навички сценічного поклону та ін. Усі ці види мистецько-творчої діяльності дітей раннього віку виникають як результат бажання знати, розуміти та досліджувати. Натомість, практика дошкільної освіти нівелює потенційні можливості артосвіти дітей раннього віку та пропагує когнітивне насилля технологіями раннього розвитку.

Виклад основного матеріалу. Артосвіта дітей раннього віку є базисом артосвіти дітей дошкільного віку, результатом якої є мистецько-творча компетентність. Основою формування мистецько-творчої компетентності є сенсорний розвиток дітей раннього віку, який забезпечується у діяльності. Мистецько-творча діяльність сприяє сенсорному розвитку дітей раннього віку, оскільки передбачає дії з матеріалами, предметами довкілля, які є основою створення певного образу: музичного, театрального, художньо-продуктивного. Серед *видів мистецько-творчої діяльності* дітей раннього віку виділяємо *художньо-продуктивну* (малювання, ліплення, елементарне художнє конструювання); *музичну* (співи, елементарні музично-ритмічні рухи,

елементарна гра на шумових на перкусійних інструментах); *театралізовану* діяльність (закладання основ виконавської та глядацької культури).

Базисом *художньо-продуктивної* діяльності дітей раннього віку є набуття досвіду дій з різними матеріалами, який ґрунтується на сприйманні. Спочатку дитина фокусує увагу на певному об'єкті. Зазвичай, це яскраві й незвичні предмети. Наступним кроком є тактильне обстеження предмету: жмакання, розмазування, розкидання, розривання тощо. Тактильний контакт – важливий компонент психічної активності. Дитина раннього віку опановує маніпуляції руками як спосіб отримання нової інформації. Таким чином дитина набуває уявлень про предметний світ і робить певні відкриття: щось залишає видимий слід (мамина помада, зубна паста, крем для взуття, борошно, вода, помідор тощо), щось змінює форму (пісок, глина, сніг, тісто), щось сплющується, зминається, розтягується, розривається, мнеться (папір, тканина тощо). Такі сенсорні відкриття дитини є початком *художньо-продуктивної* діяльності. Природне прагнення дитини раннього віку до пізнання довкілля працює на мотивацію. Тому пріоритетне завдання дорослого – сприяти цьому прагненню: заохочувати, підтримувати, інтригувати (а що буде, якщо?), створювати умови (організовувати простір, слідкувати за безпекою). Важливо створити ситуацію самостійного вибору дитиною засобів реалізації задуму: наприклад, кольору для передачі добре знайомого предмета – апельсину, моркви тощо – із різних кольорів (спочатку зі споріднених – червоний, оранжевий, жовтий, а потім інших – червоний, синій, зелений, оранжевий, жовтий) та спонукати пояснити власний вибір. Малювання дітей раннього віку – це період каракуль та плям на різних поверхнях будь-якими матеріалами, які залишають слід: вода, фарба, губна помада, зубна паста, кетчуп тощо. Головне – дати дитині можливість переконатися: фарба, барвник – залишають слід. На одних поверхнях його можна витерти, на інших – ні. Щоб щось намалювати – потрібно передати форму. І це можна зробити легко: будь-який фрукт, овоч, розрізаний навпіл, листок, пір'їна, пальчик – будь-що, вмочене у фарбу, залишає кольоровий

відбиток, дозволяє отримати певне зображення. Фарби, барвники бувають різних кольорів. Все, що нас оточує у довкіллі, має свій колір. Одного кольору можуть бути різні предмети і об'єкти: жабка, шкарпетки, кімнатна рослина, огірок – зелені; небо, тарілка, халат – сині та ін. Саме на це варто звертати увагу дитини під час ігрових вправ: покажи все, що ти бачиш, певного кольору; принеси щось синього, зеленого та ін. кольору; підійди до речі жовтого кольору. Такий «кольоровий» досвід, набутий під час ігрових вправ та завдань, допоможе дитині розвинути спостережливість та естетичний смак. Діяльність з глиною, піском, снігом, харчовим, солоним тістом дозволяє опанувати прийоми формоутворення. Предметно-маніпулятивна діяльність з кольоровими вкладками, пірамідками різних видів, різноманітних конфігурацій, набори різноколірних столиків з отворами до них, гірки для прокочування кульок, набори для нанизування «кілець» різної величини і форми, конструктори Лего та інші є основою художньо-конструктивної діяльності. У цих видах діяльності важливою є акцентуація уваги дитини на тому, що досягнення результату потребує зусиль. А невдача має розцінюватися як досвід: пасочка із сухого піску не тримається, значить потрібно його зволожити; не вийшло зробити кульку з тіста – спробуй іще раз. Тут важливо приглушити бажання дорослого зробити все замість дитини, інакше у дитини сформується стереотип: можна не напружуватися, за мене все зроблять. Також небезпечно не доводити справу до кінця, кидати у разі поразки зайняття, «звинувачувати» предмет – у такому випадку про розвиток вольової сфери дитини, вміння досягати результату годі й зарікатися. Універсальним атрибутом художньо-продуктивної діяльності є «Загадкова скринька». Її можна наповнювати різними матеріалами для художньо-продуктивної діяльності, сенсорним матеріалом, використовувати під час ігрових вправ (пізнай на дотик, дістань м'яке, пухнасте, гладеньке) тощо.

До *музичних видів діяльності* дітей раннього віку належать: підспівування, музично-ритмічні рухи, елементи гри на шумових, перкусійних

музичних інструментах. Музику дитина здатна чути ще у пренатальному періоді розвитку. Емоційний відгук на музичні твори дитина виявляє рухами, мімікою. А забезпечення емоційної реакції відбувається за рахунок стимулювання слухових рецепторів та вібрацій.

Особливістю *театралізованої діяльності* дітей раннього віку є те, що вона спрямована на розвиток: *основ глядацької культури* – елементарне зосередження (фокус уваги) на театральних персонажах та стимулювання емоційного відгуку на інсценування, розвиток культури аплодування; *основ виконавської культури* – заохочення оплесками, похвалою тощо ряження (переодягання, прикрашання, які дозволяють дитині перетворитися на принцесу, героя, чарівника та ін.) та елементарних публічних виступів, розвиток навички сценічного поклону та ін.

Формами артосвіти дітей раннього віку в ЗДО є мистецькі, арт або художньо-педагогічні спілкування, артігри та мистецькі ігрові вправи. Вони мають інтегрований характер і пов'язані з реалізацією завдань природничого та мовленнєвого спрямування: кольори, форми, звуки дитина пізнає, орієнтуючись на об'єкти і явища природи: синє як небо, жовте як яблучко, червоне як помідор; дзвінкий, як голос синички, ритмічний, як дощ тощо. Звуконаслідування є основою розвитку мовлення та навчання співу. Для того, щоб діти змогли зосереджуватися на виконанні певних мистецьких дій, бажано організовувати мистецькі (арт) або художньо-педагогічні спілкування – це особлива, емоційно зорієнтована форма спілкування на основі мистецької діяльності. Вони передбачають домінуючу мистецьку діяльність: художньо-продуктивну (малювання, ліплення, художнє конструювання), музичну, театралізовану. Для мистецького (художньо-педагогічного) спілкування з дітьми раннього віку визначальним є емоційний аспект і мотивація. Чим менші діти – тим емоційнішою має бути мотивація. Тут не має бути надмірної таємності, улесливості, неприродних інтонацій, перегравань. Якщо діти щойно впоралися зі сніданком – дайте їм можливість відпочити. Це для дорослих

вживання їжі – справа, яку можна робити мимоходом. А для дитини раннього віку (1-3 роки) – це складне заняття, як потребує координації рухів і значних зусиль. Так що не слід відразу ж після сніданку «дивувати» дітей криками ляльки Каті, яка заблукала й потребує допомоги. Дайте дітям завершити попередню діяльність, а потім зосередьте їх на включенні у інший вид діяльності. Доречним буде використання наступного прийому: сядьте на килимок і покликайте дітей до себе. Ваші очі мають завжди бути на рівні дитячих очей (спробуйте походити тривалий час з піднятою головою – неприємне відчуття, чи не так? Завжди його згадуйте, коли спілкуєтесь з маленькими дітьми). Сидячи на килимку, запропонуйте дітям сісти поруч і почніть цікаву розповідь. Можна запропонувати дітям сісти спинками один до одного, заплющити очі та щось уявити. Можна покликати дітей до вікна і спонукати їх до спостереження. Можна почати робити якусь справу (змішувати фарби, витягти конструктор на середину групової кімнати, почати розмовляти з кімнатною рослиною, включити музику, заспівати, одягнути незвичайний атрибут (віночок, чепчик, маску тощо), замішувати солоне тісто тощо. Варіантів безліч. Але умова одна: усе потрібно робити невимушено, природно, з задоволенням. І тоді діти з задоволенням емоційно включатимуться у ту діяльність, яку ви їм запропонуєте.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, особливістю педагогічного супроводу артосвіти дітей раннього віку є наявність у дорослого методичного інструментарію мотивування до мистецько-творчої діяльності, спрямованого на забезпечення умов, у яких кожна дитина має індивідуальну траєкторію розвитку, зумовлену психічними та фізичними особливостями, ситуацією в сім'ї, умовами та особливостями зростання. Перспективними напрямками подальших досліджень є вивчення особливостей супроводу артосвіти дітей раннього віку в умовах сім'ї.

Список використаних джерел

1. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: *монографія*. С. А. Васильєва, Н. В. Гавриш, В. В. Рагозіна. за наук. ред. Н. В. Гавриш. Кропивницький : ІМЕКС-ЛТД, 2021. 226 с.
2. Гурковська Т. Л. Супровід розвитку дітей раннього віку. *Навч.-метод. посіб.* Київ. Шкільний світ, 2011.
3. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: *підручник*. Г. В. Сухорукова, О. О. Дронова, Н. М. Голота, Л. А. Янцур. К. : СЛОВО, 2010. 373 с.
4. Половіна О., Кондратець І. Артосвіта: навчально-методичний посібник. Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2022. 556 с.
5. Половіна О. А., Кондратець І. В. Дитина у світі мистецтва. Методичні рекомендації до програми Дитина. Авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, О. А. Половіна, І. В. Кондратець; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 568 с.

УДК 373.3.091

Ганна СИДИЧ

вихователь вищої категорії

КЗ ДНЗ № 56 «Катюша» м. Слов'янськ

МЕТОДИКА ВПРОВАДЖЕННЯ РАНКОВИХ ЗУСТРІЧЕЙ

В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Постанова проблеми у загальному вигляді. Одним із головних завдань освітньої системи є впровадження нового змісту освіти, заснованого на формуванні компетентностей, необхідних дитині для успішної самореалізації в суспільстві. Новий зміст освіти реалізується через уведення нових форм в освітній процес. Ранкова зустріч, побудована на засадах компетентнісного підходу, якраз і є однією із форм роботи, яка закладає підґрунтя для змін,